

Književne novosti

Zofka Kveder-Jelovškova: Iskre. — Dnevi nebrzdane originalnosti, ki je iskala svojo umetnost v skoro nemogočih, tendencijozno zavutih snoveh, ki je kazala svojo prvobitno silo in lastno voljo v kiklopsko nakopičenih, slabo ali nič zvezanih stavkih, zagonetno mnogopomembnih besedah in drugih negovorečih znakih, ti dnevi so tudi za Z. Kveder-Jelovškovo že minili. Čim ekstremnejša pa je bila ob svojem nastopu, tem prej je morala pri svojem talentu najti ravnotežje, pot svoje umetnosti. In če se je ob pomanjkanju vzornic otresala čimdalje bolj tudi moških vplivov, vendar je bila še precej časa njena umetnost bolj kozmopolitična, saj je izšla naravnost iz socialistske šole; njena posebnost pa je obstajala v smelosti nastopa in v neobrabljeni originalnosti predmetov, ki pa so zopet služili tendenci. Čim jasneje pa je spoznavala razmerje življenja in umetnosti, čim bliže je bila odkritju, da „življenje nima visokih besed“, tem bolj je zapuščala svoje amazonske steze in postajala slovenska umetnica. Poleg zdravega umetniškega nagona gotovo ni bilo brez vsega vpliva na Zofko K.-J. tudi splošno stremljenje mladih naših umetnikov proti rodni grudi, sodim marveč, da je baš to vračanje mlade slovenske umetnosti v domovino pokazalo umetnici pot v — naše kraje. Naenkrat se ji je odprl tu bogat svet, v katerem je prej leta živela, ne da bi bila prav občutila njegove demonske sile in skrivnostne moči, ki snuje v dušah teh ljudi s srednjeveškimi nagoni. Baš „iz naših krajev“ pa nam je začela ustvarjati nove tipe slovenskega človeka, ki ga poznaš in ne poznaš, ki je še trdneje zvezan z naravo in njenimi silami nego kje drugje pri nas; in kakor je začela preiskovati intimnejše razmerje teh dveh — narave in človeka — tako je menda ona prva začela risati — rekel bi — psihologijo pokrajine in njeno samovoljnost. Izpod njenega peresa vstajajo naši kmetje kakor nekaki božični heroji, vse drugačni, kakor jih je risala dosedanja naša kmetijska povest s tipičnim konfliktom. Pa ne da bi bil vzrok v hribu in šumi sami, nikakor, tudi človek idilskih gričev, stanovnik pokrajin brez vsake velike, fantastne linije stopa pred nas s svojo silno strastjo, razkrivajo se nam viharji njegovega na videz tako mirnega srca. Zofka K.-J. seveda ne pozna samo tega kota slovenskega ozemlja, ona je tudi med Hrvati doma, ona pozna in študira ves slovanski jug in hoče biti jugoslovanska pisateljica, vendar se mi zde podobe iz tega širšega sveta manj plastične, bolj kozmopolitične, zlasti ako ne nastopa v njih pisateljica sama in jim daje s tem nekako subjektivno-lirski značaj. To je okvir, v katerem se gibljejo njene slike, vinjete, črtice in legende, ki jih je zbrala v posebno knjigo in jih „Iskre“ nasloвила. To so resnično iskre — srca in duha, občutkov in spoznanja. Petnajst števil obsega naša knjiga, vse iz zadnjih petih let. Posebnost njena je ta, da se vrstijo slovensko pisane črtice s hrvaškimi (8 slovenskih, 7 hrvaških), kakor so predmeti posameznih števil vzeti iz slovensko-hrvaškega sveta. In res nam razgrinja umetnica idilske slike ob solnčni Adriji, vodi nas v romantično tišino stoletnih slavonskih pragozdov in nam pravi zgodbo njih krepkih otrok v ljubavi in togi; drugod zopet uživamo poezijo starih parkov in poslušamo odmev starih, lepših časov; tam nam predstavlja pisateljica svoje junake iz „kranjske Črne gore“ s srednjeveškimi instinkti in zadržanimi strastmi, ljudi, katerih ljubezen je zamišljena in zamišljeno veselje. Tupatam nas vede tudi v salon,

v umetnikovo delavnico in tu zvemo marsikaj lepega za dušo in srce, tudi kaj koristnega za življenje. Črez vse te daljše in krajše črtice, slike in legende pa je razlito neko svetlo, nedeljsko razpoloženje, in tudi tam, kjer nam riše Zofka K.-J. temnejše strani človeškega življenja, tudi tam nas ne ostavi ona nedeljska radost, kajti take lise so potegnjene le z namenom, da stopi podoba celote plastničneje pred oči, in to s tako veščostjo, da nas veselje med umetniškim stvarjanjem niti ne pušča zreti na človeka-trpina, ki je predmet umetnici. In res nisem kmalu čital knjige, ob kateri bi se bil tako živo zavedel Schillerjevega izreka: Heiter ist die Kunst. Prikupljivost knjige povečujejo tudi čedne vinjete, ki krasijo posamezne številke; ilustracije je izvršil M. Rački.

Dr. Iv. Merhar.

Josip Regali: Relievi. Založil in prodaja Dragotin Hribar v Ljubljani, cena 2 K.

Ako je bil kdaj naslov kaki publikaciji primerno izbran, zgodilo se je to pri pričujoči knjigi. Kakor ujame umetnik v plastiki en sam tipičen moment iz celega motiva, ki mu plava pred dušo, ga pusti okameneti in ga ne oblije in ne omehča z bujnimi, prelivajočimi se barvami, temveč ga s pomočjo kontrastov svetlobe in sence tem bolj živo dvigne iz ploskve, tako je zbral Regali v tej knjigi osmero momentov človeške psihe, ni jih razblinil in predočil v dolgotrajnih povestih, ni jih retuširal, odevši jih v obleko bujnega, melodično-mehkega stila, temveč s plastičnim slogom je obvladal te momente, da obstanejo za trenotek pred teboj liki izklesani iz kamena. In naj nam riše okolico in naj nam slika notranje življenje svojih oseb, nikdar se ne spušča v vso pestrost in raznolikost svojega sujeta, dvoje — troje tipičnih, plastičnih potez — in že se dvigne pred teboj stereoskopsko živa slika; vidi se, da je pisatelj s popolnim uspehom hodil v francosko šolo. Zaman iščeš v teh črticah zanimivo spletenih dogodkov in kratkočasnih novelističnih neverjetnosti, zanimive in kratkočasne so v toliko, v kolikor je zanimiva in kratkočasna analiza človeške duše — in to je njih velika vrlina! V psihološke momente je položil pisatelj pointe svojim črticam, čuti se tem pointam, da so utemeljene v situaciji sami in ne umetno pritirane od bogve kod. Pa naj si že predočiš naivnega, ravno vsled tega tako odkritosrčno modrujočga Sitarja, ki je ukradel gos, ali pa se domisliš nesrečne žrtve, ubijalca opekarja, vsepovsod je psihološki moment, ki stopnjuje situacijo in jo končno tudi reši. Regali ni površen, za efekti hlastajoč umetnik, on seže globlje in se sprijazni tudi s filozofskimi problemi, zato mu pa tudi jezik ni sam sebi namen, kakor to občutimo včasih pri nekaterih drugih naših pisateljih, on mu je temveč le forma idej; in ker je ta forma pri njem realističnoplastična, mu postaja tudi slog mestoma neupogljiv kot linija, začrtana v kamen. — Že samo globokozamišljeni „Jesenski večer“, v katerem je dokazal pisatelj vse svoje fino opazovanje prirode in umevanje človeške notranjosti, je vreden, da ne zamudi nikdo tega najnovejšega umetniškega pojava na polju slovenske književnosti!

G.

„Ilustrovani narodni koledar“ za leto 1906. Uredil prof. dr. Ant. Dolar. Leto XVII. Last in zaloga „Zvezne tiskarne“ v Celju. Cena bruširanemu izvodu 1 K, vezanemu 1 K 50 h, s poštnino 20 h več. „Ilustrovani narodni koledar“ prinaša tudi letos mnogo lepih slik in mu je zabavni del izredno obsežen in zanimiv. Prispevali so zanj: M. P. Nataša, Fr. Kocbek, Mozirski, I. Cankar, A. Novačan, Savinjska, Cv. Golar, Vladimir Borotha in drugi. Kulturno-politični pregled za leto 1905. je sestavljen jasno, jedrnato in objektivno. Lahko rečemo na kratko: tako elegantno opremljenih koledarjev s tako izborna vsebino